

Reguły weryfikacji faktów

I. Jak wybieramy zgłoszenia do fact checkingu

Decydując się na weryfikację informacji, bierzemy pod uwagę następujące kwestie:

- Czy treść zgłoszenia odnosi się, czy jest w jakikolwiek sposób związana z faktem, który można zweryfikować. Nie weryfikujemy opinii i uznajemy, że w świecie wolnej wypowiedzi i retoryki społeczno-politycznej dopuszczalne są własne oceny, obietnice i zapowiedzi na przyszłość, których nie można obecnie poddać weryfikacji.
- Czy informacja lub twierdzenie zawarte w zgłaszanej treści wydają się mylące, czy też nasuwają przypuszczenie niezgodności ze stanem faktycznym.
- Czy to twierdzenie jest ważne i ma znaczenie dla społeczeństwa. Unikamy „łapania za słówka” i zajmowania się oczywistymi lapsusami i przejęzyczeniami. Nie weryfikujemy też stwierdzeń dotyczących zakresu wiedzy powszechnej i oczywistej (niebo jest niebieskie, słońce świeci itp.).
- Czy informacja lub twierdzenie dotyczące faktów jest szeroko udostępniane, ma duży zasięg internetowy lub pochodzi z miejsc, stron, profili internetowych o dużej popularności i czytelnictwie.
- Czy przeciętny odbiorca słysząc lub czytając tę informację lub twierdzenie, mógłby mieć problem z rozpoznaniem jej zgodności ze stanem faktycznym, czy publikacja wprowadza go w błąd lub w stan niepewności co do stanu faktycznego.
- Nie priorytetyzujemy zgłoszeń, kierując się arbitralną hierarchią mediów, dzielącą je na ważniejsze i mniej ważne. Do fact checku wybieramy informacje i twierdzenia pochodzące z różnych źródeł, oprócz mediów tradycyjnych, internetowych, mogą to również być wpisy i komentarze opublikowane na platformach społecznościowych. Kryterium wyboru jest merytoryczne i opiera się na treści, wadze, znaczeniu oraz zasięgu informacji.
- W przypadku zgłoszenia, co do którego zachodzi podejrzenie manipulacji, czyli wymieszania informacji prawdziwych z nieprawdziwymi, zestawiania nieporównywalnych danych itp. zabiegów, oceniamy całość treści i jej sumaryczną wartość. Jeśli na podstawie zebranych dowodów i źródeł wykazujemy, że treść zgłoszenia sumarycznie wprowadza w błąd, oceniamy je jako fałsz. Jeśli nie umiemy tego rodzaju treści jednoznacznie ocenić, to nie podajemy werdyktu, oznaczając treść jako nie dającą się zweryfikować drogą fact checkingu.
- Dokonując wyboru treści do fact checku nie stosujemy żadnych wstępnych założeń i kryteriów politycznych co do źródła i autora informacji lub twierdzenia.

II. Zasady przeprowadzania weryfikacji faktów w naszym systemie

Pozycje, które weryfikujemy mogą mieć postać tekstu rozpowszechnianego w sieci, wpisów i komentarzy w mediach społecznościowych, memów obrazkowych z tekstem lub bez, filmów wideo,

materiałów drukowanych (skany-fotografie tekstów lub ich fragmentów umieszczone w repozytoriach, upublicznianych dyskach oraz na platformach społecznościowych).

Staramy się ustalić źródło faktu i informacji, którą weryfikujemy. Jeśli nie jest ono podane w zgłoszonej publikacji staramy się mimo to je znaleźć za pomocą wyszukiwania, także w wyszukiwarkach w sieciach społecznościowych, archiwach deep web, narzędziach takich jak Archiwum Wayback Machine oraz za pomocą media monitoringu.

Jeśli nie znajdujemy drogą wyszukiwania potwierdzenia faktu zawartego w zgłoszonej publikacji, to przeprowadzamy badanie drogą wyszukiwania tematyki pokrewnej, powiązanej, pojęć kluczowych skojarzonych z hasłem pierwotnym lub twierdzeń zaprzeczających faktowi, twierdzeniu czy tezie zawartej w zgłoszonej publikacji.

Jeśli wielostronne, obejmujące różne rodzaje pokrewnej tematyki wyszukiwanie w Internecie nie przynosi jednoznacznego potwierdzenia ani zaprzeczenia weryfikowanego faktu, to staramy się skontaktować z osobami i organizacjami, które mają odpowiednią wiedzę lub potrafią bezpośrednio zweryfikować stan faktyczny.

Jeśli zgłoszony fakt dotyczy wiedzy ogólnej, naukowej, to możemy podjąć wyszukiwanie w źródłach drukowanych (np. artykuły z czasopism naukowych, medycznych i specjalistycznej prasy branżowej, książki, stenogramy wywiadów, źródła statystyczne, raporty i opracowania analityczne) mających związek merytoryczny z tematem weryfikowanej publikacji.

Staramy się wykorzystywać w jak największym stopniu informacje i źródła danych nie mające charakteru zaangażowanego politycznie (np. recenzowane czasopisma, oficjalne źródła statystyczne, bazy danych).

Jeśli weryfikowany fakt opiera się na źródle o charakterze badawczo-analitycznym, lecz o znanej lub też niewyjaśnionej w pełni afiliacji politycznej lub podpira się opinią eksperta o powszechnie znanych związkach lub sympatiach politycznych, to źródła takie powinny być traktowane ze sceptycyzmem i brane pod uwagę jedynie jako sposób na pogłębienie wiedzy o temacie ale nie dowód weryfikujący fakt.

Wszelkie publikowane źródła (zarówno papierowe, jak i cyfrowe), które cytujemy, grupowane są i wymienione w postaci listy w module „źródła” pod opisową częścią każdego raportu sporządzanego w ramach procedury fact checkingu.

W sytuacji gdy ekspert, z którym się kontaktujemy nie ma bezpośredniej wiedzy, która pozwoliłaby jednoznacznie zweryfikować fakt, prosimy o wskazówki dotyczące źródeł, w których możemy szukać dalej i głębiej lub o sugestie dotyczące innych prawdopodobnie lepiej zorientowanych w danym temacie ekspertów.

W przypadkach, w których w ramach procesu weryfikacji kontaktujemy się z osobami, instytucjami lub organizacjami drogą mailową lub telefoniczną w celu uzyskania komentarza, informacja ta jest odnotowywana na liście źródeł z podaniem identyfikacji osoby, stanowiska, roli, tytułu naukowego i podobnych informacji ważnych z punktu widzenia fact checkingu, oraz dokładnego czasowego oznaczenia uzyskania wypowiedzi, stanowiska, oświadczenia. Kopie dokumentów i emaili mogą być

dołączane do źródeł wyłącznie po zabiegach edycyjnych umożliwiających ochronę prywatności osoby udzielającej wypowiedzi lub przesyłającej dokument.

III. Fact checkerzy

Fact checking przeprowadzany jest dwuinstancyjnie, w „pierwszej” i „drugiej linii”. „Pierwszą linię” fact checkingu stanowi społeczność rekrutowanych w sposób otwarty weryfikatorów. „Drugą linię” stanowi zespół Polskiej Agencji Prasowej, który podejmuje działania weryfikujące, gdy werdykty społecznościowych fact checkerów są ze sobą sprzeczne lub fact checking niedostaje podjęty przez społeczność, choć w ocenie zespołu PAP zgłoszenie się do niego kwalifikuje.

Fact checkerzy społecznościowi są rekrutowani na podstawie jawnych kryteriów. Nie mogą być anonimowi dla podmiotu rekrutującego. Podmiotem odpowiedzialnym za ich dane osobowe jest Polska Agencja Prasowa.

Skład zespołu fact-checkingowego Polskiej Agencji Prasowej jest podany na stronie fakehunter.pap.pl wraz z krótkimi biogramami zawodowymi członków.

Zarówno fact checkerzy społecznościowi jak też członkowie zespołu fact checkingowego PAP podlegają ocenie i weryfikacji efektów pracy. Przygotowywane przez nich werdykty i raporty fact-checkingowe podlegają ocenie zarówno wewnętrznej jak i zewnętrznej.